

نتایج طرح آمارگیری از حوزه‌های علمیه
و مدارس علوم دینی
(ویژه حسابهای ملی)
سال ۱۳۷۷

فهرست مطالب

شماره صفحه

عنوان

.....	پیشگفتار
۳	۱- هدف طرح
۳	۲- پوشش بخش
۵	۳- مشخصات طرح
۹	۴- تعاریف و مفاهیم
۱۰	۵- نتایج طرح
۱۰	۶- پرسشنامه طرح

پیشگفتار

تهیه حسابهای ملی که از جمله وظایف دفتر حسابهای اقتصادی مرکز آمار ایران است، جز با دسترسی به اطلاعات مربوط به کلیه فعالیتها و مبادلات اقتصادی کشور میسر نیست. به ویژه آنکه تهیه و تدوین حساب تولید نیازمند برآورد ارزش ستانده و ارزش افزوده فعالیتهای اقتصادی به گونه‌ای علمی و بر پایه استانداردهای توافق شده بین‌المللی است. برای این منظور لازم است کلیه فعالیتهای اقتصادی مطابق طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیتهای اقتصادی زیرپوشش کامل قرار گیرد و اطلاعات موردنیاز آنها برای برآورد متغیرهای مزبور بطور همزمان گردآوری شود.

از آنجاکه آمار و اطلاعات موجود در کشور شامل اطلاعات ثبتي و اطلاعات گردآوری شده از طرحهای آمارگیری جاری مرکز آمار ایران و سایر دستگاههای آماری کشور مجموعه‌ای کامل و کافی برای این مهم در دسترس قرار نمی‌دهد، مرکز آمار ایران از سال ۱۳۷۳ در قالب طرحی جامع با نام "طرح جامع آمارگیری ویژه حسابهای ملی" برآن شد به منظور رفع کمبودهای آماری موجود در زمینه تدوین حسابهای ملی، به تهیه و اجرای طرحهای آمارگیری از فعالیتهای مهم اقتصادی بپردازد. علاوه بر این، فعالیت تهیه حسابهای منطقه‌ای که مطالعات نظری آن از سال ۱۳۷۳ در دفتر حسابهای اقتصادی آغاز شده بود، در سال ۱۳۷۶ بطور آزمایشی در چند رشته فعالیت و در سال ۱۳۷۷ در کلیه رشته فعالیتهای اقتصادی برای ۶ استان کشور شامل اصفهان، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان، مازندران و همدان به مرحله اجرا درآمد. تهیه حسابهای منطقه‌ای برای ۶ استان یاد شده نخستین مرحله از اجرای طرحی است که طبق برنامه تنظیمی آن با هدف پوشش دادن کلیه استانهای کشور از این سال عملاً به اجرا درآمده است. طرح کنونی با نام "طرح آمارگیری از حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی" از جمله طرحهایی است که در راستای تامین نیازهای آماری تدوین حسابهای ملی و منطقه‌ای تهیه و اجرا شده است.

لازم به یادآوری است که تعداد نمونه‌های این طرح به گونه‌ای است انتخاب شده است که نتایج آن برای تهیه حسابهای منطقه‌ای ۶ استان کشور نیز قابل استفاده باشد. در این طرح صرفاً نیازهای آماری مربوط به برآورد ارزش ستانده، مصارف واسطه و ارزش افزوده مدنظر بوده و در طراحی پرسشنامه به منظور سهولت در اجرا و افزایش دقت و کیفیت آمار گردآوری شده، سعی شده از پرسش هرگونه اطلاع اضافی پرهیز شود.

مسئولیت آموزش و اجرای طرحهای ویژه حسابهای ملی برعهده مدیریت آمارهای بازرگانی و خدمات بوده است. تهیه طرح فنی توسط دفتر تهیه طرحهای فنی و چارچوبهای آماری، عملیات میدانی اجرای طرحها و داده‌آمایی اطلاعات در ۶ استان نامبرده شده توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و در استانهای دیگر توسط بخش خصوصی و ادیت و استخراج ماشینی نتایج طرحها توسط دفتر حسابهای اقتصادی انجام شده است. ارائه نظرات و رهنمودهای سازنده توسط صاحب‌نظران در جهت بهبود کیفیت طرحهای آماری آتی مغتنم می‌باشد.

دفتر حسابهای اقتصادی

آبانماه ۱۳۷۹

۱- هدف طرح

هدف کلی از اجرای این طرح گردآوری اطلاعات آماری از کارگاههای محل ارائه خدمات آموزشی (مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه) به منظور برآورد ارزش ستانده، مصارف واسطه و ارزش افزوده این بخش در راستای تهیه حسابهای ملی و منطقه‌ای سال ۱۳۷۷ است.

۲- پوشش بخش

۲-۱- پوشش براساس ویرایش سوم طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی کلیه رشته‌های فعالیتهای اقتصادی.^(۱)

مطابق طبقه‌بندی مزبور فعالیتهای آموزشی به شرح زیر می‌باشد:

کد ۸۰۱۰- آموزش ابتدایی

کد ۸۰۲۱- آموزش متوسطه عمومی

کد ۸۰۲۲- آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای

کد ۸۰۳۱- آموزش عالی (بجز حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی)

کد ۸۰۳۲- آموزش حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی

کد ۸۰۹۰- آموزش بزرگسالان و سایر

سه گروه اول، آن بخش از آموزش را پوشش می‌دهد که میتوان آن را تحت عنوان نظام مستمر مدرسه قرار داد. به عبارت دیگر این آموزشها دارای یک نظام آموزش مستمر در مدرسه برای کودکان و جوانان از مقطع پیش از دبستان لغایت مقطع دانشگاه است. پوشش هریک از فعالیتهای آموزشی بشرح زیر می‌باشد:

آموزش ابتدایی

این طبقه شامل آموزش عمومی مدارس در مقطع ابتدایی است. همچنین مهدکودک، کودکستان، آمادگی یا بخشهای خاصی که وابسته به مدارس ابتدایی هستند را نیز شامل می‌شود. ارائه آموزش ویژه به کودکان استثنائی در مقطع ابتدایی نیز در این طبقه قرار می‌گیرد.

آموزش متوسط عمومی

این طبقه شامل دوره‌های آموزش عمومی در مقاطع راهنمایی تحصیلی و متوسطه می‌باشد. برنامه‌های آموزشی این دوره، دانش‌آموزان را برای آموزشهای نظری، فنی و حرفه‌ای یا دانشگاهی آماده می‌سازد. ارائه آموزش ویژه دانش‌آموزان استثنائی در مقطع متوسطه نیز در این طبقه قرار می‌گیرد.

آموزش فنی و حرفه‌ای

این طبقه شامل کلیه آموزشهای فنی و حرفه‌ای پایین‌تر از سطح دانشگاه است. در این دوره دانش‌آموزان مهارتهای عملی را همراه با مطالبی در زمینه‌های نظری فرا می‌گیرند. هدف این دوره‌ها میتواند آماده کردن افراد جهت کار در زمینه‌های مختلف عمومی در یک شغل مشخص باشد. آموزشهای فنی و حرفه‌ای ویژه دانش‌آموزان استثنائی در مقطع متوسطه نیز در این طبقه قرار می‌گیرد.

1- International Standard Industrial Classification of all Economic Activities (ISIC, Rev.3), United Nations, 1990

آموزش عالی (بجز حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی)

این طبقه شامل دوره‌های آموزش بعد از متوسطه می‌شود. دوره‌های مزبور می‌تواند دوره‌های فوق دیپلم یا دوره‌هایی باشد که آموزش گیرندگان پس از طی آنها، یک مدرک دانشگاهی یا معادل آن دریافت می‌کنند. در این دوره‌ها انواع بسیار متنوعی از دوره‌های تجربی، نظری، فنی و عملی بزرگوار می‌شود که در برخی بر روی مطالب نظری و در برخی دیگر بر روی آموزشهای عملی تأکید می‌شود.

آموزش حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی

آموزش گیرندگان این دوره‌ها (طلاب) در مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه در مقاطع آموزشی مقدماتی، سطح و خارج مشغول تحصیل می‌باشند.

آموزش بزرگسالان و سایر

این طبقه شامل آموزش به افراد بزرگسالی است که در نظام آموزش مستمر مدارس و دانشگاهها قرار ندارند. کلاسهای آموزشی این دوره‌ها ممکن است روزانه یا شبانه بوده و در مدارس یا هر مؤسسه دیگری تشکیل شوند. این طبقه شامل آموزش بزرگسالان، آموزش بوسیله رادیو و تلویزیون، آموزش به طریق مکاتبه و بطور کلی فعالیتهای آموزشی دیگر است که در سایر طبقات آموزش تعریف نشده است. این آموزشها می‌توانند عمومی، فنی و حرفه‌ای، نظری و غیره باشند.

۲-۲- فعالیتهای شناخته شده در ایران

فعالیتهای آموزشی شناخته شده در ایران مطابق طبقه‌بندی فعالیتهای اقتصادی ایران سال ۱۳۷۳ در هر یک از طبقات فوق بشرح زیر است:

۸۰۱۰- آموزش ابتدایی شامل: آمادگی و کودکستانها، دبستانها، مدارس ابتدایی کودکان استثنایی، مهدکودکها.

۸۰۲۱- آموزش متوسطه عمومی شامل: دبیرستانها، مدارس راهنمایی، مدارس تیزهوشان، آموزش متوسطه عمومی کودکان استثنایی.

۸۰۲۲- آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای شامل: هنرستانها، هنرستانهای موسیقی، هنرستانهای حرفه‌ای صدا و سیما، آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای کودکان استثنایی و آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای تیزهوشان.

۸۰۳۱- آموزش عالی شامل: دانشگاهها، آموزشکده‌های فنی، آموزشگاههای پرستاری و مامایی، انستیتوهای آموزش عالی، دانشکده‌های تربیت مدرس، مجتمع‌های آموزش عالی، مراکز آموزش عالی مدیریت دولتی.

۸۰۳۲- آموزش در حوزه‌های علمیه و آموزش علوم دینی

۸۰۹۰- آموزش بزرگسالان و سایر شامل: آموزش در کلاسهای نهضت سوادآموزی، کلاسهای تقویتی و کنکور، آموزش زبانهای خارجی، کامپیوتر و قرآن، آموزشگاههای تعلیم رانندگی، تعلیم موسیقی، تعلیم خط و نقاشی، تعلیم عکاسی و فیلم‌سازی، تعلیم خیاطی، بافندگی، گلسازی، قالی بافی، گلیم‌بافی، تعلیم تعمیرات رادیو، تلویزیون و سایر وسایل خانگی، تعلیم نقشه‌کشی، تعلیم آرایش و زیبایی و تدریس خصوصی.

۳- مشخصات طرح

۳-۱- جامعه آماری

کلیه مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه که در مناطق شهری و روستایی کشور قرار دارند، جامعه آماری طرح را تشکیل می‌دهد.

۳-۲- چارچوب آماری

چارچوب آماری این طرح، فهرست کلیه مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه در نقاط شهری و روستایی کشور است که از فرم فهرست‌برداری صنعت و معدن سال ۷۳ مرکز آمار ایران بدست آمده است.

۳-۳- واحد آماری

واحد آماری در این طرح یک کارگاه محل ارائه خدمات آموزشی (مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه) است. کارگاه محل ارائه این خدمات آموزشی به کارگاهی گفته می‌شود که در گروه ۸۰۳۲ فعالیتهای اقتصادی (براساس ویرایش سوم طبقه‌بندی بین‌المللی رشته فعالیتهای اقتصادی) اشتغال داشته است.

۳-۴- پوشش طرح

اجرای این طرح در ۲۲ استان کشور (بجز استانهای اصفهان، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان، مازندران و همدان) صورت گرفته است.

۳-۵- دوره آماری

دوره آماری اقلام مختلف پرسشنامه، سال ۱۳۷۷ است.

۳-۶- زمان آمارگیری

آمارگیری این طرح در پائیز سال ۱۳۷۸ انجام شده است.

۳-۷- روش گردآوری اطلاعات

اطلاعات موردنیاز در این طرح با مراجعه به واحد آموزشی و تکمیل پرسشنامه توسط مسئول واحد آموزشی دریافت شده است.

۳-۸- سطح جغرافیایی برآوردها

نتایج این طرح برای برآوردهای حسابهای منطقه‌ای و کل کشور به کار رفته است.

۳-۹- روش آمارگیری

در این طرح از روش نمونه‌گیری با طبقه‌بندی استفاده شده است.

۴- طرح فنی

۴-۱- روش تعیین تعداد نمونه

در فعالیت کد ۸۰۳۲ به منظور کاهش واریانس برآورد، کارگاههای آن براساس تعداد کارکن به چهار طبقه به شرح زیر تقسیم شدند:

- طبقه اول: کارگاههای دارای یک تا دو کارکن.
- طبقه دوم: کارگاههای دارای سه تا پنج کارکن.
- طبقه سوم: کارگاههای دارای شش تا نه کارکن.
- طبقه چهارم: کارگاههای دارای ده کارکن و بیشتر.

کارگاههای چارچوب به تفکیک استان و طبقه - کد ۸۰۳۲

جمع	۱۰ و بیشتر	۶-۹	۳-۵	۰-۲	
۲	۵	۰	۲	۱	مرکزی
۱	۱۲	۳	۳	۵	گیلان
۲	۶	۲	۲	۰	آذربایجان شرقی
۱	۵	۲	۲	۰	آذربایجان غربی
۱	۴	۱	۰	۲	کرمانشاه
۳	۱۴	۴	۵	۲	خوزستان
۹	۲۹	۴	۱۲	۴	فارس
۴	۷	۱	۲	۰	کرمان
۱۴	۸۹	۱۰	۲۵	۴۰	سیستان و بلوچستان
۰	۱	۱	۰	۰	کردستان
۲	۵	۰	۲	۱	لرستان
۰	۲	۲	۰	۱	ایلام
۰	۱	۰	۱	۰	کهگیلویه و بویراحمد
۰	۰	۰	۰	۰	بوشهر
۱	۳	۰	۰	۲	زنجان
۰	۴	۱	۲	۱	سمنان
۱	۵	۲	۰	۲	یزد
۰	۹	۳	۰	۶	هرمزگان
۲	۳	۰	۱	۰	اردبیل
۱۰	۲۹	۲	۱۲	۵	قم
۰	۷	۴	۲	۱	قزوین
۷	۱۰۳	۵	۲۸	۶۳	گلستان

۴-۲- روش انتخاب کارگاههای نمونه

کارگاههای نمونه در هر طبقه به روش سیستماتیک خطی انتخاب می‌شوند. ابتدا در هر فعالیت مورد نظر و در هر طبقه برای هر کارگاه سرجمع اطلاعات:

- ارزش تولید

- ارزش کل ارائه‌ی خدمات

- ارزش فروش

محاسبه می‌شود و کارگاههای هر طبقه براساس این اطلاع به ترتیب صعودی مرتب شود. سپس در هر طبقه فاصله نمونه‌گیری با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$I_h = \frac{N_h}{n_h}$$

سپس یک عدد بین یک تا I_h به عنوان مبدأ نمونه‌گیری (a_h) از جدول اعداد تصادفی انتخاب می‌شود. a_h شماره ردیف اولین کارگاه

نمونه در طبقه h ام می‌باشد. شماره ردیف کارگاههای نمونه بعدی با افزودن مضارب صحیح و متوالی فاصله نمونه‌گیری (I_h) به مبدأ نمونه‌گیری و گرد کردن آن به دست می‌آید. یعنی:

$$\text{Round}(a_h + I_h) =$$

شماره ردیف دومین کارگاه نمونه در طبقه h ام

$$\text{Round}(a_h + (n_h - 1)I_h) =$$

شماره ردیف آخرین کارگاه نمونه در طبقه h ام

۴-۳- فرمولهای برآورد

- برآورد مجموع صفت موردنظر در کل کشور از رابطه‌ی زیر به دست می‌آید:

$$\hat{Y} = \sum_{h=1}^H \frac{N_h}{n_h} \sum_{i=1}^{n_h} Y_{hi}$$

برآورد واریانس برآورد مجموع صفت موردنظر در کل کشور از رابطه‌ی زیر به دست می‌آید:

$$V(\hat{Y}) = \sum_{h=1}^H N_h \frac{(N_h - n_h)}{n_h} \cdot S_h^2$$

$$S_h^2 = \frac{1}{n_h - 1} \sum_{i=1}^{n_h} (Y_{hi} - Y_h)^2$$

که در رابطه‌های بالا

h - اندیس طبقات 1, ..., 5.

H - برای کد ۸۰۳۲ برابر چهار می‌باشد.

n_h - تعداد کارگاه چارچوب در طبقه h ام است.

N_h - تعداد کارگاه چارچوب در طبقه h ام است.

Y_{hi} - اندازه صفت موردنظر در کارگاه i ام، طبقه h ام است.

$$Y_h = \frac{I}{n_h} \sum_{i=1}^n Y_{hi}$$

۴-۴- محاسبه خطای برآورد

خطای برآورد مجموع (\hat{Y}) از رابطه زیر به دست می‌آید:

$$K = 2 \times \frac{\sqrt{V(\hat{Y})}}{Y} \times 100$$

۴- تعاریف و مفاهیم

مفاهیم عمده به کار رفته در این طرح شامل: ستانده، مصارف واسطه، ارزش افزوده، کارکنان، مزد و حقوق‌بگیران، کارکنان بدون مزد، جبران خدمات کارکنان و تشکیل سرمایه است که در زیر توضیح داده می‌شود.

۴-۱- ستانده

ستانده، کالاها و خدماتی است که در کارگاه تولید شده و برای استفاده در خارج از کارگاه در دسترس قرار می‌گیرد. ستانده عمده فعالیت‌های آموزشی دریافتی شهریه آموزش گیرندگان است.

۴-۲- مصارف واسطه

مصارف واسطه، کالاها و خدماتی است که در جریان ارائه خدمات آموزشی به مصرف می‌رسد (به استثنای داراییهای ثابت). زمان ثبت مصرف واسطه کالاها و خدمات، زمان ورود آنها به جریان تولید و نه زمان تهیه آنها توسط تولیدکننده می‌باشد. مصارف واسطه اقلامی مانند: نوشت‌افزار و لوازم مصرفی اداری، آب، برق و سوخت، ارتباطات، اجاره محل، تعمیرات جزئی ساختمان و غیره را در بر می‌گیرد.

۴-۳- ارزش افزوده

ارزش افزوده، مابه‌التفاوت ارزش ستانده و ارزش مصارف واسطه در دوره آماری است.

۴-۴- کارکنان

کارکنان، کلیه افرادی هستند که به صورت تمام وقت یا نیمه وقت برای کارگاه کار می‌کنند. این گروه شامل مزد و حقوق‌بگیران و کارکنان بدون مزد می‌باشد.

۴-۵- مزد و حقوق‌بگیران

مزد و حقوق‌بگیران افرادی هستند که در ازای کاری که انجام می‌دهند، مزد و حقوق معینی دریافت می‌کنند.

۴-۶- کارکنان بدون مزد

کارکنان بدون مزد شامل مالکان و شرکای فعال و کارکنان فامیلی بدون مزد است.

۴-۷- جبران خدمات کارکنان

منظور از جبران خدمات کارکنان، مجموع پرداختیهای کارگاه به صورت نقدی یا غیر نقدی به عنوان مزد و حقوق یا سایر پرداختیها به مزد و حقوق‌بگیران است.

۴-۸- تشکیل سرمایه

تشکیل سرمایه، افزایش داراییهای ثابت جدید یا دست دوم به داراییهای کارگاه منهای خالص فروش آنها در دوره آماری است. گروههای عمده کالاها و سرمایه‌ای شامل: ساختمان، وسایل نقلیه، ماشین‌آلات و تجهیزات و لوازم بادوام اداری است. در برآورد

۵- نتایج طرح

نتایج طرح آمارگیری از مدارس علوم دینی و حوزه‌های علمیه نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۷ کل ستانده کارگاههای مورد آمارگیری ۳۰۲۲۱ میلیون ریال بوده است.

براساس نتایج مزبور در سال مورد نظر کل ارزش مصارف واسطه حاصل از طرح ۱۴۶۶۶ میلیون ریال می‌باشد که بیشترین رقم متعلق به هزینه پذیرایی واحدهای آموزشی (۵۸/۵ درصد) می‌باشد. از مجموع ۶۵۴۱ نفر کارکنان این فعالیتهای ۳۲/۷ درصد کارکنان تمام وقت، ۱۳/۹ درصد کارکنان نیمه وقت و ۵۳/۳ درصد کارکنان بدون مزد و حقوق بوده‌اند. مجموع مزد و حقوق پرداختی حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی ۱۳۱۷۴ میلیون ریال و میانگین مزد و حقوق ماهانه پرداختی یک کارکن تمام وقت ۴۵۲۸۴۳ ریال برآورد شده است.

نتایج طرح آمارگیری نشان می‌دهد که ارزش افزوده فعالیتهای موردنظر ۱۵۵۵۵ میلیون ریال و نسبت ارزش افزوده به ارزش ستانده ۵۱/۵ درصد بوده است.

در سال آمارگیری ارزش تشکیل سرمایه حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی ۶۱۹۸ میلیون ریال برآورد شده که ۴۸۵۱ میلیون ریال آن ساختمان، ۵۶۹ میلیون ریال وسایل نقلیه، ۲۳۲ میلیون ریال تجهیزات و لوازم اداری، ۱۰۵ میلیون ریال نرم‌افزارهای کامپیوتری و ۴۴۱ میلیون ریال سایر اقلام سرمایه‌ای بوده است.